

ÉRTEK EZÉSEK

A

TÁRSADALMI TUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

MÁSODIK KÖTET. 1870–1874.

A II. OSZTÁLY RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI

FRAKNÓI VILMOS

OSZTÁLYTITKÁR.

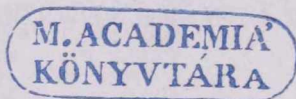
BUDAPEST,

EGGENBERGER-FÉLE AKAD. KÖNYVKERESKEDÉS.

(HOFFMANN ÉS MOLNÁR.)

1874.

300938

ÉRTEKEZÉSEK

a társadalmi tudományok köréből.

Második kötet. 1870—1874.

- I. Szám. A fogyasztási egyletek. Dr. Vécsey Tamástól.
1870. 59 l. 40 kr.
- II. Szám. Az emberi öntudat jelen fokáról. Dr. Barsi
Józseftől. 1870. 27 l. 20 kr.
- III. Szám. Kassa város parketkészítése a XV. század kezdetén.
Wenzel Gusztáv r. tagtól. 1870. 43 l. 20 kr.
- IV. Szám. Emlékbeszéd Császár Ferencz tiszteleti tag fölött.
Dr. Suhayda János levelező tagtól. 1871. 12 l. 10 kr.
- V. Szám. Szemle a magyar jogászggyűlések munkássága s eredményei felett. Tóth Lőrincz r. tagtól. 1872.
88 l. 55 kr.
- VI. Szám. Modern alkotmányos monarchiai intézmények. Ladányi Gedeon l. tagtól. 1873. 28 l. 20 kr.
- VII. Szám. Emlékbeszéd Rau Károly Henrik felett. Kautz Gyula r. tagtól. 1873. 16 l. 10 kr.
- VIII. Szám. A nemesség országgyűlési fejenként való megjelenésének megszűnése. Hajnik Imre l. tagtól. 1873.
18 lap 12 kr.
- IX. Szám. A részvénytársulati ügy törvényhozói szempontból.
Dr. Matlekovits Sándor l. tagtól. 1873. 18 l. 12 kr.
- X. Szám. Mezőgazdasági statistika a nemzetközi kongressusokon. Keleti Károly l. tagtól. 1874. 32 l. 20 kr.
- XI. Szám. A székely kérdés. Galgóczy Károly l. tagtól. 1874. 24 l. 15 kr.
- XII. Szám. Az emberi élettartam és halandóság kiszámításáról.
Négy graphicus rajzzal. Kőrösi Józseftől.
1874. 52 l. 50 kr.

KASSA VÁROS

PARKETKÉSZÍTÉSE

A XV. SZÁZAD KEZDETÉN.

WENZEL GUSZTÁV

RENDES TAGTÓL.

(Olvastatott a m. T. Akadémia II. osztályának 1870. jun. 20-ki ülésében.)

PEST, 1871.

EGGENBERGER FERDINÁND AKAD. KÖNYVKERESKEDÉSE.

(HOFFMANN ÉS MOLNÁR).

Nyomatott az „Athenaeum“ nyomdájában, Pesten, 1871.

Kassa város parketkészítése

a XV. század kezdetén.

Adalék Magyarország ipartörténetéhez.

Kassa város régi és gazdag levéltárában a magyar történelem okmányi apparatusának egyik jeles tárházát bírja. Ennek segítségével szerencsés vagyok ma a tisztelt Akadémia előtt multunknak egy olyan jelenségét szőnyegre hozni, mely nem kevésbbé a magyarországi ipar, mint Kassa localis történetének szempontjából egyaránt érdekes; t. i. *Kassa város parketkészítését a XV. század kezdetén.* Megjegyzem, hogy a XIV. és XV. századokban hazánk városainak iparüzése Európa akkori iparának színvonalán állt, s hogy névszerint Kassának is a hazai ipar azon idei tökéletesebb fejlettségében előkelő része volt. Ezt bizonyítják az itt használt okmányok is. Ez alkalommal egyszersmind kötelezve érzem magamat, a városi tanács és község liberalitását hálával felemlíteni, melylyel háromszor, t. i. 1853. 1866. és 1867. levéltárát kutatásaim előtt feltárta. A mennyiben pedig mai adataimat oly okmányokból merítettem, melyek az őrzésnek különös gondosságában részesülnek: kedves kötelességem, azon férfiak szívességét is méltatni, kik nekem ezekre nézve segédkezet nyújtottak. Lukachich Ferencz városi levéltárnok úr legnagyobb készséggel mindent elkövetett, hogy munkásságomnak minél kedvezőbb eredménye legyen; Tutkó József pénzügyigazgatósági lajstromozó úr pedig, ki maga is a hazai okmányok tanulmányozásában szorgalmas és diplomatikailag ügyes buvár, s Kassa város történetét tárgyzó több munka közt a legjobbnak szerzője, az okmányok másolásá-

ban segítségemre volt. Ezeken kívül Rainichofszky Vincze, kassai polgár és bádogos mester úrnak, ki nekem a kérdéses okmányok használására módot eszközölt, és dr. Fésüs György jogakadémiai tanár úrnak is, ki mint közbenjáró nekem igen nevezetes szolgálatot tett, különös hálával tartozom.

S most a dologhoz.

Mindenek előtt szükséges, hogy — a mennyiben *parketkészítésről* van szó — tisztában legyünk az iránt, mit kelljen parket nevezete alatt érteni. Az Akadémia nagy szótára szerint: „*Parket*,” len- és gyapotfonalakból vegyes szövet, melynek pl. szálfonala len, keresztfonala pedig gyapot. Közvetlenül az idegen barchent vagy parchent után képeztetett, melyet arab eredetűnek tartanak stb. Ehhez képest tehát a parket szó a német „Barchent” szóval azonos.

Azonban világos, hogy ezen értelmezés a XV. század felfogásának csak részben felel meg; s hogy itt azt az iparviszonyok azon általános fejlődéséhez képest kell szorosabban meghatározni, melyre a XIV. és XV. századokban Europa műveltebb nemzeteinél találunk. Miután t. i. a XII. és XIII. századokban Európának nyugata a keresztes háborúk és az olasz tengeri városok kereskedése által a kelettel közvetlen érintkezésbe jutott: a gyapotszövetek használása is, mely a keleten már előbb közönséges volt, s a keleti kereskedésnek egyik fontos cikkét képezte, nemcsak Európában is elterjedt, hanem egyszersmind azon nevezetes haladás-hoz is vezetett, mely a lenfonalaknak a gyapotszövetekkel kombinációjának természetszerű következése volt. S ha már azon érdekes jelenségeket szemügyre vesszük, melyek azon időben, midőn a selyemszöveteknek használása még csak csekély volt, és igen szűk körökre szorítkozott, az ipar ezen nevezetes emelkedésének folytán a *Hanza* és *Németalföld* városainak történetében beálltak: fogalmunk lehet arról, hogy a parket nevezete alatt ismeretes, len- és gyapotfonalakból készített finomabb szövetnek is, mind technikus mind nemzetgazdasági tekintetben akkor más, és sokkal fontosabb jelentősége volt, mint napjainkban.

Volt tehát Zsigmond királynak is oka arra, hogy a *parket* készítésére Magyarországon különös gondoskodást

fordított, s e gondoskodás azon, történelmi irodalmunkban még egészen ismeretlen, 1411. és 1430. közti privilegiumaiban és intézkedéseiben pontosult össze, melyeket alább közölni fogok. S ha Kassa város azoknak alapján jelentékeny lett parketkészítését valódi jelentőségéhez képes akarjuk méltatni: legczélszerűbbnek látszik, fejtegetésünket három részre osztani, s Kassára vonatkozólag a parketnek I. *akkori technikai készítését*; II. azon momentumokat, melyeknél fogva az ottani XV. századi *parketkészítés társadalmunk és államlétünk történetének szempontjából* figyelmet érdemel; és III. *akkori nemzetgazdasági jelentőségét* is röviden szemügyre venni.

I. *Technikai szempontból megjegyzendő*: 1. A parketkészítésnek tárgya nemcsak a szoros értelemben vett parket, hanem más finomabb szövetek is voltak, melyek akkor mint gyapot- és lenszövetek becsben tartattak; névszerint említetik „Parchan“ (Mellékletek I. sz.) „fustanum seu barhanum“ (Mell. III. sz.), s úgy szintén „Pokschin vnd ander leynwant“ (u. o. I. sz.) készítése.

2. Az említett szövetek készítésére kétféle fonal, gyapot és lenfonal használtatott, u. m. „baumwolley“ és „gemeyn garen“ (Mell. I. sz.) „apetum“ és „bumbasum“; melyeknek helyben elkészítéséről volt gondoskodva, de melyeknek bevitelére pártfogoltatott, kivitele pedig eltiltatott.

3. A szövet készítésének részei voltak a fonás (Spinnen), szövés (Weben, texere); összeillesztés (Karten), és külső ékítés (Wolslahen). További munka volt még a fejrítés (Bleichen), a mángorolás (Mangeln), a festés (tinctura) stb.

4. Ezen különböző foglalkodásokhoz képest a munkásoknak nemcsak több fokozatára, hanem több osztályára is találunk. Névszerint:

a) A mestereknek három neme volt, u. m. a Parchmeister, Mangelmeister és Plaichmeister (M. I. sz.). Senki a mesterség üzéséhez jogosítványt nem nyert, mint az, ki abban kellek jártas volt, és azt saját személyében vezette; ha pedig hanyag lett, vagy mesterségében nem járt el kellő becsületességgel, ezen jogosítványt, de az okmány szerint csak a király helyeslésével, ismét elvesztette. „Das nymant das

Hantwerk treiben noch handeln moge, sunder er kun es den selbs mit seyner hande worken. Es wer den das, das diselben Parchanter in irer arbeit sawmik vnd lasze weren, vnd das Hantwerch nich redlichen vor sich treiben wolden; so mucht das en anderer handeln vnd treiben; idoch also, das das mit vnserm wissen vnd willen sey, vnd anders nicht.“ (u.o.)

b) A mesterek külön mint önálló vállalkozók dolgoztak, s vállalatukban segédek, kik a „knecht“ néven nevezettek, használtak. Tilos volt, hogy egyik mester a másiknak segédeit magához vonja: „Wir wellen auch das eyn mai-ster den andern seynen knecht in keinerlei weise nicht muchte ap dingen, ader entfremden.“ (Mell. I. sz.). A segédeknek pedig határozott és egyforma bér rendeltetett: „Auch sol man genante vnd gleiche lonn seczen, was man vor weben, spynnen, karten vnd vor wolslahen geben sol, also das eyner nicht mer den der ander von dem selbigen geben sol.“ (u. o.)

5) Különben a mesterség emelésére czélzott, hogy annak gyakorlása különös felvigyázat alá helyezettett, melylyel egy u. n. „Fürschauer“ volt megbízva, ki ebben az elkészült egyes parket-darabok és végekre nézve a bécsi szokást kövesse. „Auch sollen vnd wellen wir den selbigen Parchanter stetz fürschauer dorczu setzen, di das schawen sollen, das derselbige parchant gerecht auff Winer czehin lank, prayt vnd czale gewerkt werde. (Mell. I. sz.) stb. stb.

II. Az általam használt okmányok tüntetik fel azon momentumokat is, melyeknél fogva *Kassa XV. századi parketipara társadalmunk és iparviszonyaink történetének szempontjából* figyelmet érdemel. A miben az ország iparát, és Kassa város helybeli viszonyait külön kell tekintenünk.

Ha Magyarországnak XIV. és XV. századi iparállapotait tekintjük, alig lehet kétségünk, hogy Zsigmond király a kassai parketkészítést tárgyazó intézkedései által a hazai iparnak új lendületet akart adni, mely az országnak is ezen irányban nagyobb tekintélyt eszközöljön. Szeme előtt lebegettek a német birodalom néhány városának, különösen pedig a német alföldi városoknak (u. m. Brügge, Gent, Yppern stb.) a finomabb szövetek készítése, és a velök üzőtt kereskedés

által akkor nevezetes vagyonosodás és emelkedése. Hazánkban is gyapju-, len- és gyapot-szövetek több helyen kedvező eredménnyel készítették, s mind belső mind külső kereskedésünknek (például szolgáljon az erdélyi szászoknak és több városunknak üzlete) ilyenmű czikkekkel kedvező és nyereséges sikere volt. A gyapot- és lenfonalok vegyítéséből készített finomabb szövetek is, melyeknek a selyemkelméknek még igen korlátolt használása mellett nagyobb értéke és kelete volt mint ma, akkor hazánkban több városában gyártattak; különben megfoghatlan volna, miért tiltotta el Zsigmond a parketkészítést Budán, Székes-Fehérvárott, Pozsonyban és Nagy-Szebenben, az ottani iparosoknak azt parancsolván, hogy Kassára telepedjenek által. Azonban úgy látszik, hogy a király az említett szövetkészítésnek eredményeivel ki nem volt elégtve; s hogy országos szempontból azt egy helyen, t. i. Kassán összpontosítván, nagyobb tökélyre akarta emelni.

Annak is volt oka, hogy ezen célra Zsigmond király éppen Kassa várost szemelte ki.

A belső kereskedés t. i. ebben csekélyebb jelentőséggel bírván, a király főfigyelmét az ország külkereskedésére fordította, melynek főbb irányai nyugat felé a német birodalomba, dél-nyugat felé Olaszországba, dél és dél-kelet felé az alsó Duna és a Balkan vidékeibe s a keletre; végre éjszak felé a Visztula és Odera vidékeibe, illetőleg Lengyelországba, Danczigba és Oroszországba vezettek. Már világos levén, hogy a német birodalomba és Olaszhonba magyar finomabb szövetekkel nyereséges kereskedés remélhető nem volt; s hogy az alsó Duna és a Balkan vidékei, a meny nyiben ilyenmű kelméknek piacot nyitottak, azokkal Konstantinápolyból látattak el; a kelet pedig itt számba nem vétethetett: nem maradt egyéb hátra, mint a súlyt az éjszaki kereskedésre fektetni. A minek folytán természetes volt, hogy a parketkészítés oly városban összpontosított, mely ezen kereskedésnek biztos alapot nyújthatott. Erre pedig csupán Buda és Kassa közt lehetvén kérdés; miután Buda több oknál fogva, melyeknek részletes fejtegetésébe itt nem bocsátkozom, akkor ezen célra alkalmasnak nem találtatha-

tott, nem maradt egyéb hátra, mint Kassát, mely különben is azon időben hazánk éjszaki kereskedésének középontja volt, a parketkészítés és parketkereskedés székhelyévé tenni.

S ez egyszersmind bizonyítja azt is, mi nagy jelentőséggel bírt addig, míg virágzott, a parketkészítés Kassa város történetében; úgy hogy Kassa történetirója hivatva van különös súlyt fektetni arra, s hogy az általam közlött, eddig történeti irodalmunkban még nem használt okmányok, mind a magyarországi ipar, mind Kassa város történetének érdekesebb kútfői közé számítandók.

Kassa ugyanis, mely Eperjes és Bártfa városok által is támogatott, e tekintetben Boroszlóval párhuzamos fontosságot nyert; s valamint Zsigmond király 1420. martius hó 30-ki (Samstags nach Unser Lieb Frauen Tag Annunciationis) privilegiumának folytán Boroszló kereskedelmi és iparviszonyaiban nevezetes lendületre találunk: úgy Kassa is már nagy Lajos korában elért kereskedelmi és iparelőkelőségét éjszak és éjszakkélet felé mindinkább kiterjesztette. Krakóban a két város kereskedelmi vonala összpontosult; s névszerint Kassa, melynek ki- és beviteli kereskedése Uj-Szandeczben bírta első nevezetes állomását, Krakón alul Thornba és Danczigba a balti tenger partjáig, éjszak-kelet felé pedig Litvániába és az orosz fejedelemségekbe szállította kereskedelmi czikkeit. Ma alig lehet már képzelmünk hazánk akkori kereskedésének ezen irányban nagy fontosságáról; s ha p. o. Danczig város történeti feljegyzései tudósítanak arról, hogy egy előkelő danczigi családbeli, Scherer János (Hans Scherer) 1430. kereskedelmi kiképeztetése végett Magyarországra küldetett, hol nagybátyjánál, Walrabe Istvánnál, ki nek itt tekintélyes üzlete volt, a kereskedést tanulta: ilyenmő tudósítások jelenleg már csaknem mint egy eltűnt szép mesés világ hagyományai hangzanak által hozzánk.

Nincs kétség, hogy a kassai parketkészítés gyártmányainak is ezen kereskedésben nevezetes része volt.

III. *Nemzetgazdasági* tekintetben mindenek előtt szükséges figyelembe venni, hogy a XV. században a maiaktól nemcsak eltérő irányeszmék uralkodtak; hanem hogy az ipar és

kereskedés viszonyainak rendezésében a törvényhozások és kormányok akkor oly alapelvekből indultak ki, és oly iránylatokat követtek, melyek a századunkban divatozóknak csaknem határozott ellentétét képezik. Mert míg ma az ipar és kereskedés szabadsága azon jelszó, mely szerint kizárólag kor és okszerű rendezés lehetségesnek tartatik: a XV. században az ipar és kereskedésnek a fennálló államérdekekhez képesti szervezése volt a vezéreszme, melynek minden egyéb tekintetek alárendeltettek. Nem lehet itt feladatomban, ezen érdekes ellentét részletes fejtegetésébe bocsátkoznom: de közvetlenül Kassa város XV. századi parketkészítésére vonatkozólag kiemelendőnek tartom, hogy az iparszervezésnek említett alapelvei itt és ebben is uralkodók voltak, s hogy részletes rendezésében azoknak minden jó és rossz következményei szintén mutatkoztak. Ugyanis:

Az egész rendezés nem valamely országos törvény szerint, akár közvetlenül akár közvetve, történt, mely az államtörvényhozás által minden honlakosok számára általános elv formájában megállapított volt: hanem királyi privilegiumoknál fogva, s oly határozatok szerint, melyek Zsigmond királynak czélszerűeknek látszottak, és melyek pusztán Kassa városra nézve mint helybeli particularis szabályozás mondatnak ki.

De ezen particularis szabályozásnak foganatosítása is, a XIV. és XV. századok módjához képest, nem országos functionariusok által történt, kik az országos felfogásnak magasabb álláspontjából, és minden érdekek kellő tekintetbevétele és megfontolása mellett intézkedtek volna: hanem egy municipiumra, t. i. Kassa város községére és tanácsára volt bízva, mely a dolog természeténél fogva nagyobbára csak localis érdekek szerint járt el, s az általánosabb országos felfogásnak álláspontjára legfeljebb csak annyiban emelkedett, a mennyiben saját hivatásának eleget tenni a nélkül képes nem volt volna.

Öszhangzásban evvel, Kassa érdekében más hazai városok, u. m. Buda, Székes-Fehérvár és Nagy-Szeben, a parketkészítéstől egyenesen eltiltattak,

Noha tehát az iparral foglalkozóknak itt oly nagy számra és különféleségére találunk, a milyennel ma csak az u. n. nagyobb vagyis gyáripárnál szoktunk találkozni (valamint a gyapot- és lenkelmék, a hova a parket is tartozik, készítése ma csakugyan túlnyomólag a gyáripárnak tárgya): mégis az egész rendezés kézi mesterségnek formájában, mint „Handwerk“ történt. A statutumok egyik pontja határozottan azt mondja: „das nymant das Hantwerk treiben noch handeln moge, sunder er kun es den selbs mit seyner hande werken.“ (Melléklet I. sz.) Mindamellett úgy látszik, hogy ezen kézimesterség — legalább eredetileg — nem a szoros czéhrendszer szabályozása, hanem szabadabb formák szerint gyakoroltatott, a király határozatához képest: „in gelicher weise als in andern steten auslendischen gewonheit ist. (U. o.) Erre mutat a „Knecht“ szó, melyen a mesterek segédei neveztetnek. Ennek értelmében továbbá az egyes mesterek egyszersmind Kassa városnak voltak polgárai; s a városi hatóságra bízott, hogy az egész üzlet érdekeinek fentartásáról gondoskodjék. „Diselben Parchanter sullen vbel vnd gutt mit in vnser Stat Cassaw leyden, als di ander mitpurger“ (U. o.) Érdekökben a városi tanács eszközölte 1416. az eredeti statutumoknak a jászói konvent általi hiteles átiratását (Melléklet II. sz.). Ismételve pedig ily nemű intézkedésekre találunk: „Nullus omnino hominum appetum seu bombasium (fonalakat) de Regno nostro absque licentia Judicis et Juratorum Civium dictae Civitatis nostrae Cassoviensis educere audeat vel praesumat“ (M. IV. V. VIII. IX. stb. sz.); — erre nézve a harminczadosok motozásának „praesente fidedigno homine civitatis nostrae Cassoviensis“ kellvén történni; s a „Judex et Jurati iuxta nostram (Zsigmond király) commissionem ipsis factam“ járjanak el (M. IV. sz.). Bártfa városnak 1424. megengedtetik, hogy ott nyolcz parketos mester letelepedhessék „dummodo consensus fidelium civium et hospitum Civitatis nostrae Cassoviensis ad praemissa accesserit et voluntas“ (M. XII. sz.) stb.

Nincs adatunk annak bizonyítására, hogy a kassai parket-készítők eredetileg formaszerű czéhet, önálló előljáróval és testületi szervezéssel képeztek volna; másrésről azonban

határozottan azt állíthatjuk, hogy maga a király őket közvetlen pártfogásában és gondoskodásában részesítette. S épen ezen viszonynak következtetése volt az, hogy oly nevezetes jogokkal ruháztattak fel, melyekkel más iparüzők nem bírtak.

A király ezen iparágra nézve egészen sajátos állást foglalt el, melyet a jogtudomány felfogása szerint közvetlen főintézkedési jognak lehetne nevezni, s mely a tulajdonképi regalé-khoz több tekintetben igen hasonló volt. „Wir Sigmund stb. — mond a király 1411. — nu wir gemerkt haben, das vnser Kunigreich zu Vngern etlicher hantwerkleut, vnd sunderlichen Parkhander ader di Parchant kunnen machen wol bedorfen, vnd darub so haben wir vnserm lande vnd leuten zu nuz vnd from, allen den Parchendern gemeiniglich, vnd iren iglichem besunderlich, die kenne Caschaw in vnser land komen, vnd sich do nider lassen vnd sezzen werden, vnd dem Parchmeister vnd Mangelmeister, vnd di zu in gehoren, nochgeschribene freihait gegeben, vnd geben mit Kraft diz brives“ stb. (M. I. sz.). „Sigismundus stb. Nostrae Celsitudinis, Regnique et regnicolarum nostrorum honoris, commoditatis et lucri augmentum promovere cupientes, inter cetera decrevimus et statutum fecimus, ut textura barchanni seu fustanni stb.“ (M. IV. sz. úgy szintén V. VII. XVI. XVII. sz.) Ennek folytán:

1. A parket-készítők iparjogosítványukat a királytól vagy annak nevében nyerték; s másrésről, ha valamely parketmester üzletének elhanyagolása, vagy rozlelkű kezelése miatt jogosítványától megfosztandó volt, ez csak akkép történhetett „das das mit vnserm (a király) wissen vnd willen sei, vnd anders nit.“ (M. I. sz.)

2. Magát a parketipart Zsigmond Kassa város számára monopoliumnak nyilatkoztatta (M. I. IV. V. VII. VIII. XI. XIII. XVI. XVII. sz.); a mihez képest az rendeltetett, hogy a parketiparosok az egész országból Kassára áttelepedjenek, ezen alkalommal általános vámmentességgel bírván (M. III. sz.); más városok és helységek pedig, névszerint Buda, Székes-Fehérvár, Nagy-Szeben és Eperjes a parket-készítéstől eltiltattak (M. VII. VIII. IX. XI. és XVIII. sz.) A mennyiben azonkívül Budán és Nagy-Szebenben a parket-

készítéssel fel nem hagytak, új rendeletek ezen eltiltást szigorú büntetések alatt megújították. (M. VIII. IX. XI. sz.) Bártfának csak 1424. engedtetett meg, hogy ott nyolcz parketosmester, de mindig a kassai községnek megegyezésével lehessenek. (M. XII. XIII. sz.) S midőn Eperjes ezen jogosítvány némi részét magára is ki akarta terjeszteni, 1429-ben még a vászon fejeirésétől is eltiltatott. (M. XVIII. sz.)

3. A monopoliumnak egyik következtése volt a fonalok kivitelének eltiltása, s másrésről a harminczadszabályoknak oly rendezése, mely a kész parket kivitelét, és a fonalok bevitelét pártfogolta és elősegítette. (M. IV. sz.)

4. Érdekes, hogy a parketkészítői mesterségnek üzése külsőleg is több kedvezmény által támogatott. Így láttuk már, hogy az egyes parketosoknak, kik más városokból Kassára telepedni útnak indultak, általános vámszabadság adott, nemcsak személyeik, hanem családjaik és vagyonuk számára is (M. III. sz.). Még fontosabb volt ennél a fának ingyenes vagy kedvező feltételek melletti szolgáltatása. Már az 1411-ki statútumban a király azt mondja: „So sollen wir dem Pleichmeister an gelegen steten am stamme holz schiken vnd geben, also vil als er sein czu der pleich bedarf, vnd als oft der not wirt in kunftigen czeiten.“ (M. I. sz.). Ide tartozik továbbá Zsigmondnak az egri káptalanhoz intézett 1430-ki rendelete, melylyel szigoruan meghagyatott, hogy a festéshez (tinctura) szükségelt fát és faleveleket senki másnak, mint a kassai parketosoknak ne szolgáltatassanak, vagy el ne adjanak (M. XIX. sz.). Sőt a parketkészítéshez szükséges előkészületekhez maga a király saját pénzével is járult. „So sollen wir — az 1411-ki statútum szerint — auch denselbigen Parchandern czuueraus di pleich mit aller irer zugehorung, mit vnserm eigen gelt ausrichten vnd verlegen.“ (M. I. sz.)

5. A parketosok országos vagyis királyi adójuk is magábanállólág szabályoztatott, melyet az u. n. „Fürschauer“ vetett ki; „douon si vns czuhant geben sollen, als si arbayten werden, czu roher vnd weyser schawe; von dem pesten parchant drey phenning, von den mittelsten sechs, von dem basis ten newn; auch van supt czwelff phenningen, vnd von der plaich syben phenninge.“ (M. I. sz.) stb.

Látjuk ezekből, hogy a kassai parketkészítés a XV. századnak első felében a czéhrendszer bilincseiből már fel volt szabadítva, sőt hogy a király azt közvetlen pártfogása és rendezése alá vette; hogy azonban szabályozása még igen tökéletlen volt, és csak azon kezdeményezések egyikének tekinthető, melyek az újabb ipartörvényhozást megelőzték; s hogy névszerint annak Kassa város localis viszonyaihoz alkalmaztatása még nem csekély hiánynak mutatkozott.

Kassa XV. századi parketipara tehát példája annak, mi eredményekre lehet szert tenni, ha a nagy ipar nem nagy elvek, hanem kisszerű felfogás szerint és localis érdekekhez képest rendeztetik. S ennek tulajdonítsuk azt is, hogy valamint egyrésről benne a mai iparfejlődésnek emelkedettebb állása, úgy másrésről az újabb kor gyáriparának árnyoldalai is hiányoztak. Mert mi tagadás benne, az ipar felvirágzásának azon neme, mely a vállalkozók és munkások egyéni szabadságának alapján, a szabad verseny útján, a tőkék okoszerű felhasználása, és az iparúzők szellemi erejének és technikus ügyességének minél teljesebb kifejtése mellett napjainkban a legóriásiabb eredményeket teremtette: ezen úton soha remélhető nem lett volna. De másrésről, a mennyiben a gyöngébb iparos egyéni fentartásában a localis elemek által támogatott; s azok kik ezen iparág közösségében foglaltattak, nemcsak a városi hatóság által a községi élet minden jótéteményeiben, hanem az egyház által is vallásos kedvezményekben részesítették (M. XV. sz.), különösen pedig azok, kik a munkaerőt nyújtották, személyszerint a városi felsőbbség gondoskodása által közvetlenül segítettek: azon kedvezőtlen következményektől sem kellett taftani, melyek napjainkban a gyáriparnál a munkásnépnek elszegényedéséből szoktak folyni, s melyeknek elhárítására a mai associatio elve és szelleme eddig elégségesnek még nem bizonyodott.

Mindamellett a munkaszerzésnek, a mai nemzetgazdaszat ezen nagy problémájának, itt még azon czélszerűbb formájával sem találkozunk, mely már a XV. század viszonyai közt is elérhető volt.

E tekintetben az akkori hazai bányászat és a kassai parketkészítés közti párhuzam felette tanulságos. Mert míg a

magyarországi bányászat, a bányaiparnak nálunk kezdettől fogva kedvező alkatelemei okszerű kifejtésének alapján, nemcsak a XIV. és XV. századokban világhírűvé lett, s az európai bányaviszonyok rendezésének egészében, igen tekintélyes és előkelő helyt foglalt el, hanem egyes főfontosságú kérdésekre, p. o. a bányamunka szervezésére nézve, mely azóta csaknem a jelen századig lényeges változást nem tapasztalt, több tekintetben napjainkban is még az ipartörvényhozásnak mintául szolgálhat; azon eredmények, melyeket a XV-dik századi kassai parketipar felmutatott, az akkori bányaipar jelenségeihez némileg hasonlóak voltak ugyan, de ezeknek valódi technikus és nemzetgazdasági jelentőségével nem dicsekedhettek. Zsigmond király annak módjára, mint általában a magyar királyok a hazai bányászatot pártfogolták, a kassai parketkészítést is különös pártfogásában részesítette; a parketkészítőket saját embereinek nyilatkoztatta (ismételve őket „*nostri barchanistae*“-nek nevezi, mi a szintén szokásos „*nostri montanistae*“-nek megfelelt), s általán véve azon volt, hogy a parketipar és parketkereskedés minél nagyobb dimenziók szerinti kifejtést nyerjen. De az eredmény mégis az ő nagyszerű terveivel és előkészítésével nem volt semmi arányban. Mert ez magában az akkori magyarországi bányászat előkelő állására nem emelkedett, s az annak köréhez tartozó munka sem nyert oly helyes szervezést, mint a bányamunka. Sőt szorosan véve a parketipar Kassán is csak mesterséges ültetés maradt, mely ezen város különben is akkor virágzó iparának terén már pár évtized mulva elvesztette ismét azon kitűnő helyet, melyre Zsigmond király intézkedései által emeltetett. A mellékletek közt XX. sz. a. foglalt 1481-diki okmány azt bizonyítja, hogy akkor voltak ugyan még Kassán parketkészítők, kiknek üzletében mindazáltal a szabad iparnak már semmi nyomára nem találunk, s kik, hogy fennállhassanak, a czéhrendszer formáiban kerestek támaszt, és a közönséges takácsmesterség szabályait és módját követték. A XXI. sz. a. melléklet tartalmazza a kassai karpetos-czéh 1461-ki statutumait.

Ezek után mai fejtegetésemet azon megjegyzéssel zárom be, hogy Kassa XV. századi parketkészítése nem csak Kassa város, hanem összes hazánk ipar- és köztörténetének is annál érdekesebb tárgya, minthogy a mai civilisatio felfogása és századunk erkölcsi öntudata szerint a békességes fejlődés és haladás jelenségei és eseményei a történetnek méltóbb tárgyainak ismertettek be, mint bármi fényes hadi tettek, melyeknek tulajdonképi historiai jelentősége az által van feltételezve, vajjon az emberiség sorsának javítására, és nemesebb érdekeinek emelésére hatottak-e? — A háborúk és hadi tettek csak eszköznek veendők, melyeknek nem önálló, hanem csak feltételes jelentőségök van: míg a békességes fejlődés és haladás jelenségei és eseményei magukban véve is már mint önálló cél szerepelnek a történetben.

Mellékletek.

I. A kassai parketkészítésnek Zsigmond király által megállapított alapszabályai. 1411.

Wir Sigismund von gotis gnaden Romischer kunig, czu allen zeiten merer des Reichs, vnd czu Hungern etc. kunig, bekennen vnd tun kund offentlich in disem brive: Nu wir gemerkt haben, das vnser obgeschribenes kunigreich czu Vngern etlicher handwerkleut: vnd sunderlichen Parchander, ader di Parchant kunnen machen, wol bedorffen, vnd darumb so haben wir mit bedechtem mut vnd gutem rate, vnsern lande vnd leuten czu nuz vnd from, allen den Parchendern gemeiniglich, vnd iren iczlichen besunderlich, di kenne Cassaw in vnser lant komen, vnd sich do nider lassen vnd seczen werden, vnd den Parchmeister vnd Mangelmeister, vnd di zu in gehoren, noch geschriben freihait gegeben, vnd geben mit kraft diz brives: Czum ersten, sullen si czu ewigen czeiten von allen den garen, vnd von allem den, das czu Parchant machen gehort, in allen vnsern landen des dreissiges, vnd wo vnser kuniglich mautten sein, maut frei sein, vnd

dafor kayn mautt noch dreisiges nicht bezzallen sullen. Dornach so wellen wir, das man nindert anderswo in vnserm obgeschriben kunigreich czu Vngern, den czu Cassaw alleyn, Plaich vnd Parchant machen sulle; vnd das man kayn garen, es sei bawmwolleyen ader gemeyn, aus dem lande furen, vnd auch kayn Parchant von andern landen in vnser obgeschriben lant kenn Vngern bringen sulle. Vnd diselben Parchanter sullen vbel vnd gut mit in vnser stat Cassaw leyden, als di ander mitpurger. Auch sol man genantte vnd gleiche lonn seczzen, was man von weben, karten, und von wolslachen geben sol; also das eyner nit mer denn der ander von dem selbigen geben sol. Wir wellen auch, das eyn maister den andern seynen knecht in keinerlei weise nicht muchte apdingen, ader entfremden; vnd das nymant das Hantwerch treiben noch handeln moge, sunder er kun es den selbs mit seynen hande worken; es wer den das, das diselben Parchanter in irer arbeit sawmik vnd lasse weren, vnd das Hantwerch nicht redelichen vor sich treiben wolden, so mucht das ein ander handeln und treiben; idoch also, das das mit unserm wissen vnd willen sei, vnd anders nicht. Auch sollen vnd wellen wir den selbigen Parchantern stecz fyrschawer dorezu setzen, di das schawen sollen, das der selbige Parchant gerecht auff winer czehin lank, prayt, vnd czale geworckt werde. Douon si vns czuhant geben sollen, als si arbayten werden; czu roher vnd weyser schawe; von dem pesten Parchant drey phenning, von dem mittelsten sechs, von dem bosisten newn; auch vam supt czwelff phenningen; vnd von der plaich syben phenninge. Vnd ap sich geburt das Pokschin vnd anderer leynwant machin wurden, von den sal man vns auch geben in gelicher weise, als in andern steten auslendischen gewonlich ist. So sollen wir auch den selbigen Parchandern czuvoraus die pleich mit aller irer zugehorung mit vnserm eigen gelt ausrichten vnd verlegen; vnd dem pleychmeister an gelegen steten am stamme Holz schiken vnd geben, also vil, als her sein czu der pleich bedorff, vnd als oft des not wirt in kunnftigen czeiten; idoch also, das das selbig der selbig Pleychmeister, der czu czeiten wirt, obhawen, vnd mit seyn selbs czerung vnd mw eynbringen sal. Vnd wir

obgeschribener Sigmunt kunig czu Vngern etc. geloben vor vns, vnser Erben vnd nochkumen, alle di obgeschriben artikel vnd frayhait stet vnd fest halten, vnd dowider nicht tun in keynerley weise; mit vrkunt diez bryves vorsigelt mit vnserm anhangendem Insigel. Der geben ist czu Vyssegrad noch Cristi geburt firzenhundert Jar vnd in dem eyndesten Jare an des heyligen Send Giligenstag des abcz vnd Peichtigers. (Szent Egyed napján.)

(A jászói konventnek 1416-ki átiratából, mint alább II. sz. a.)

II. A jászói konventnek az I. sz. a. okmányt tartalmazó hiteles átirata. 1416.

Nos Nicolaus Prepositus et Conuentus Monasterij Beati Johannis Baptiste de Jazow, memorie commendamus significantes tenore presencium quibus expedit vniuersis; quod ad nostram personaliter accedendo presenciam viri prouidi et circumspecti, Ladislaus Kukulbrecht Judex, et Johannes Hebenstreit, et Magister Franciscus Notarius, Jurati Ciues Ciuitatis Cassouiensis, in eorum, nec non tocius Communitatis Ciuitatis eiusdem personis, exhibuerunt nobis litteras Serenissimi Principis domini nostri, domini Sigismundi Dei gracia Incliti Romanorum Regis Semper Augusti, ac Hungarie etc. Regis, in sermone Tewtonicali, et quantum nobis in Hungaricali exposicione de tenore eiusdem patuit, super candidatura seu dealbacione vniuersarum peciarum parchanorum, sindonum, lintheaminum et consimilium Regia prerogatiua et gracie datas, sub eiusdemque Excellencie secreto sigillo priuilegialiter et pendentem confectas et emanatas; petentes nos cum instancia, vt earundem tenorem in transsumpto litterarum nostrarum patencium ipsis ad cautelam dare et concedere dignaremur. Quarum tenor talis est:

Wir Sigismund stb. (következik Zsigmond királynak 1411-ki kiváltság- és szabálylevele, mint fentebb I. sz. a.)

Nos itaque iustis petitionibus prenominatorum Judicis et Juratorum Ciuitatis de prenominata Cassouia, in eorum, nec non aliorum quorum supra personis nobis porrectis annu-

entes, predictas litteras prefati domini nostri Regis priuilegiales, presentibus nostris litteris patentibus de verbo ad verbum transscribi et transsumpti faciendo, ipsis ad cautelam prenotatam duximus concedendas. Datum feria quarta proxima post festum Beati Georgij martiris, anno Domini millesimo quadringentesimo sedecimo.

(Az eredeti után.)

III. Zsigmond király a Budáról Kassára áttelepedő parketosokat vámmenteseknek nyilatkoztatja. 1419.

Commissio propria domini Regis.

Nos Sigismundus Dei gracia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Hungarie etc. Rex, vobis fidelibus nostris vniuersis et singulis Nostre ac Reginalis Maiestatum, aliorum eciam quorumcumque tributarijs a ciuitate nostra Budensi vsque in hanc nostram Cassowyensem civitatem vbique constitutis, eorumque vicetributarijs, presencium noticiam habituris firmissime precipiendo mandamus; quatenus a barchanistis nostris seu barchani textoribus, de dicta ciuitate nostra Budensi huc ad dictam Cassouiam de nostra commissione venientibus, consortibus eciam, et prolibus, ac rebus eorum quibusuis, eorumque conductoribus, in dictorum nostrorum et Reginalium, et quorumcumque aliorum tributorum locis, nullum tributum, nullamque tributariam solutionem petere et recipere, petique et recipi facere presumptis, nec sitis ausi modo aliquali; sed eosdem de huiusmodi tributorum locis quiete, pacifice, absque quauis solutione, impedimento et molestia abire et recedere cum ipsorum rebus vniuersis permitiendo, et aliud facere non audentes. Presentes autem sigillo nostro maiori, quo vt Rex Hungarie vtimur, fecimus consignari; quas post earum lecturam reddi iubemus presentanti. Datum Cassouie feria quarta proxima ante festum Beate Elene Regine, anno Domini millesimo CCCC-o decimonono, Regnorum nostrorum anno Hungarie etc. XXX-o tercio, Romanorum vero nono.

(Eredeti papir, a királynak hátul oda nyomott pecsétjével.)

IV. Zsigmond királynak rendelete, mely idegen parketnak bevitelét, és a parket készítésére használt fonalaknak kivitelét tiltja. 1419.

Sigismundus Dei gracia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. Rex fidelibus nostris vniuersis et singulis tricesimatoribus et vicetricesimatoribus per totius Regni nostri ambitum vbilibet pro nunc constitutis et in futurum constituendis presencium noticiam habituris salutem et gratiam. Nuper sana et matura deliberacione prehabita, Nostre Celsitudinis, Regnique et regnicolarum nostrorum honoris, commoditatis et lucri augmentum promouere cupientes, inter cetera decreuimus et vigoribus aliarum nostrarum litterarum superinde confectarum statutum fecimus, vt textura barchanni seu fustanni nullibi in Regno nostro, nisi duntaxat in ciuitate nostra Cassouiensi debeat exerceri, nullusque omnino hominum, regnicola vel forensis, cuiuscunque status et condicionis existat, de Regnis seu partibus alienis quibuscunque barchannum seu fustanum in Regnum nostrum inducere, aut appetum seu bombasium de Regno nostro absque licencia Iudicis et Juratorum Ciuium dicte nostre Ciuitatis educere audeat vel presumat modo aliquali sub pena ablacionis rerum earundem. Vt igitur de premissis caucior custodia habeatur; volumus, et vestre vniuersitatis ac cuiuslibet vestrum fidelitati firmissime precipimus et mandamus: quatenus habita presencium noticia, dum et quociens tempus dissignacionis et depositionis rerum mercimonialium inducendarum, aut de Regno educendarum oneracionis fuerit, easdem res educendas et inducendas presente fidedigno homine Ciuitatis nostre Cassouiensis predicte, quem Iudex et Jurati eiusdem iuxta nostram commissionem ipsis factam ad id disposuerint, dum per ipsum presentibus fueritis requisiti, dissignare et reuidere debeatis; et si inter easdem predictas res prohibitas inueneritis, easdem omnino et totaliter auferatis absque aliquali diminucione conseruantis, donec de eisdem pro Nostre Celsitudinis voto duxerimus disponendum. Aliud gracie nostre sub obtentu facere non ausuri; presentes post

lecturam reddi iubemus presentanti. Datum Cassouie in festo Penthecostes anno Domini millesimo quadringentesimo decimo nono; Regnorum nostrorum anno Hungarie etc. tricesimo tercio, Romanorum vero nono.

(Eredetie Zsigmond királynak kisebb pecsétje alatt egyfejű sassal.)

V. Zsigmond királynak a parketkészítés monopoliumát tárgyazó rendelete Kassa város számára. 1419.

Commissio propria domini Regis.

Nos Sigismundus Dei gracia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. Rex memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniuersis: quod nos Regie circumspeccionis sedula meditatione perpendentes, per Ciuitatum libertates honorem Regium decorari, et tanto nostre dignitatis gloriam permanere clariorem, quanto in ordinandis et disponendis nostrorum subditorum commodis, lucrisque et prouentibus eorum ampliandis, animum nostrum exacta solercia diligencius apponimus. Hys igitur consideracionibus inducti, cupientes bonum nostrum, Regnique nostri commodum, et presertim Ciuitatis nostre Cassouiensis lucrum, profectum et vtilitatem desiderantes augere, et vberius ampliare affectantes; volumus, disponimus, statuimus et ordinamus, vt in predicta ciuitate nostra Cassouiensi, et nullibi alias intra Regni nostri ambitum, fustannum seu barhannum preparetur, texeatur et ordinetur; nullus eciam mercatorum, alteriusque cuiusuis status et condicionis hominum fustannum seu barhannum forense de quibuscunque partibus ad Regnum nostrum importare, apertum vero seu bumbasum de dicto Regno nostro ad quascunque partes absque licencia et permissione Iudicis et Juratorum predictae Ciuitatis nostre Cassouiensis, quoad exportacionem apeti seu bumbasi dumtaxat, educere et exportare audeat vel presummat, modis, vijs, causis, racionibus, cautelis et occasionibus quibuscunque. Preterea in augmentum et acrescenciam ac continuacionem dicte artis barhanice volu-

mus, disponimus, et ordinamus, vt omnes barhaniste seu magistri et artifices barhanni seu fustanni vbiuis in Regno nostro, tam in possessionibus nobilium et aliorum quorumuis possessionatorum hominum, quam in ciuitatibus et liberis villis, et specialiter in ciuitate nostra Bardfa vocata existentes et commorantes, cum omnibus eorum clenodijs et pertinencijs ad ipsam artem barhanicam necessarijs et spectantibus, ad dictam ciuitatem nostram Cassouiensem veniant, venireque compellantur, et astringantur, moraturi, et artem huiusmodi barhanicam in dicta ciuitate nostra Cassouiensi, et nullibi alias facturi, exercitaturi et operaturi. Et si aliqui ex eis ad Cassouiam antedictam omnino venire contempserint; tales nullus in Regno nostro fouere, tenere et conseruare audeat vel presummat, sub pena nostre Regie indignationis in contrarium facere presumptentes irremissibiliter exequenda. In cuius nostre voluntatis, disposicionis et ordinacionis memoriam et perpetuam stabilitatem presentes ipsi Ciuitati nostre Cassouiensi concessimus litteras nostras priuilegiales pendentis et autentici maioris sigilli nostri noui duplicis, quo vt Rex Hungarie vtimur, munimine roboratas. Datum per manus Reuerendi in Christo patris domini Eberhardi Episcopi Zagrabienensis, aule nostre Supremi Cancellarij, dilecti nostri et fidelis, anno Domini millesimo quadringentesimo decimo nono, quinto idus Junij, Regnorum autem nostrorum anno Hungarie etc. tricesimo tercio, Romanorum vero nono.

(Eredetie bőrhártyán, a királynak függő kettős pecsétje alatt.)

*VI. A szepesi káptalannak az V. sz. a. okmányt tartalmazó hitel-
les átíratá. 1419.*

Nos Capitulum Ecclesie Beati Martini de Scepus memorie commendantes tenore presencium significamus quibus expedit vniuersis: quod discreti et prouidi viri Nicolaus Henrici Ciuis Iuratus, et Ladislaus filius Knol de Cassa ad nostram personaliter venientes presenciam, nobis in suis ac vniuersorum ciuium et hospitum de eadem personis exhibuerunt

quasdam litteras Serenissimi Principis domini nostri Sigismundi Dei gracia Romanorum Regis Semper Augusti, ac Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. Regis, sub duplici sigillo suo in pendenti priuilegialiter confectas; petentes nos humili precum cum instancia, vt easdem sub sigilli nostri testimonio rescribi facere dignaremur ad cautelam. Quarum tenor talis est:

Nos Sigismundus stb. (következik Zsigmond királynak V. sz. a. 1419-ki rendelete.)

Nos igitur iustis et legitimis petitionibus eorundem Nicolai Henrici et Ladislai Knol nominibus et in personis quibus supra factis fauorabiliter inclinati, easdem litteras domini nostri Regis non rasas, non cancellatas, non abolitas, nec suspectas, sed omni prorsus vicio et suspicione carentes, sine diminucione et augmento presentibus inseri fecimus et conscribi, sub appensioneque sigilli nostri dictis ciuibus de Cassa duximus concedendas, vberiorems juris ipsorum ad cautelam. Datum in festo Beati Jacobi Apostoli anno Domini supra scripto. (1419.)

(Az eredeti után, melyről a szepesi káptalannak ép peccsétje függ.)

VII. Zsigmond király Buda, Székesfehérvár és Pozsony városokat a parketkészítéstől eltiltja. 1419.

Commissio propria domini Regis.

Sigismundus Dei gracia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Hungarie, Dalmacie (? Bohemie helyett), Dalmacie Croacie etc. Rex fidelibus nostris Iudicibus et Juratis Ciuibus Ciuitatum, opidorum, villarum, possessionum tam nostrarum Regalium, quam Ecclesiarum, Baronum, Nobilium, et aliorum quorumcunque intra ambitum Regni nostri Hungarie existencium, ad quos presentes peruenerint; signanter Ciuitatum nostrarum Budensis, Albaregalensis et Posoniensis salutem et gratiam. Sana et matura deliberacione superinde prehabita pro nostre Celsitudinis, ac Regni et regnicolarum nostrorum honore, commoditate, et lucri augmento, signanter Ciuitatis nostre Cassouiensis, quam rationabilibus ex causis animum

Regium ad id mouentibus, vt eadem et incole eiusdem status, commodatis et prosperitatis vberiora suscipiant incrementa, singularibus gracijs et prerogatiuis insignire intendimus; statuimus, decreuimus et statutum fecimus: ut textura barchani seu fustani in Regno nostro nullibi, nisi dumtaxat in predicta ciuitate Cassouiensi fieri debeat et exerceri, nullusque barchinista seu artifex eiusdem texture, eandem artem exercere volens, alibi quam in eadem ciuitate Cassouiensi debeat residere. Et vt magistri artifices huiusmodi ipsorum artem commodosius exercere possint; statuimus, ut nullus omnino hominum, regnicola seu forensis, cuiuscunque status, de Regnis seu partibus alienis barchanum ad predictum Regnum nostrum Hungarie sub pena ablacionis eorumdem audeat quomodolibet inportare, nullusque omnino hominum bombasium de Regno nostro educere presumat sub pena supradicta. Ne igitur aliquis se predictam nostram sancctionem et statuta ignorasse allegando de transgressu eiusdem se excusare possit: volumus, et vestre fidelitati Regio nostro sub edicto firmissime precipimus et mandamus, quatenus habita presencium noticia, quocienscumque quidem id fieri oportunum fuerit, in vestri medio supradicta nostra statuta et decreta palam et manifeste proclamari faciatis, aliud sub pena nostre indignacionis non facturi; presentes post earum lecturam reddi iubemus exhibenti. Datum in ciuitate nostra Budensi secundo die festi Assumpcionis Beate Marie Virginis, anno Domini millesimo quadringetensimo decimonono, Regnorum nostrorum anno Hungarie etc. tricesimotercio, Romanorum vero nono.

(Az eredeti a király kisebb pecsétje alatt.)

*VIII. Zsigmond királynak rendelete Buda város hatóságához
ugyanazon tárggyban. 1419.*

Relacio Petri filij Henrici de Berzeuiche
Magistri Tauarnicorum Regie Maiestatis.

Sigismundus Dei gracia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. Rex fidelibus nostris Iudici Juratisque Ciuibus Ciuitatis nostre

Budensis salutem et gratiam. A nostre Celsitudinis memoria non recessit, sed sane recolimus, nos pridem, non longo transacto tempore, nostram fixam intencionem, ac statuta et decreta per nos matura deliberacione prehabita super textura barchanni in Regno nostro exercenda facta vobis oretenus, et tandem litteris nostris mediantibus, sufficienter significasse; commiseramus eciam, disposueramus et statueramus, et a nunc deinceps inuiolabiliter observari volumus; quod textura barchanni nullibi in Regno nostro, quam in ciuitate nostra Cassouiensi laborari debeat et exerceri, omnesque et singuli artifices eandem texturam exercere volentes, dumtaxat in eadem ciuitate nostra Cassouiensi et non alibi in Regno nostro morari possint et residere; et quod nullus omnino hominum, regnicola vel forensis, de partibus seu Regnis alienis barchannum in Regnum nostrum importare, et bombasium extra Regnum nostrum educere seu exportare sub pena detencionis persone, ac perdicionis et ablacionis rerum earundem audeat quomodolibet vel presumat; que omnia vestri in medio suo tempore mandaueramus proclamari manifeste. Nunc vero, quod displicenter et animo grauato referimus, ad nostre peruenit auditum Maiestatis, quod vos, nescitur quo ducti motu, tam verbalia quam litteralia nostra mandata minime aduertentes, certos et quamplures barchannistas, et eiusdem artificij textores et laboratores, vestri in medio foueretis, conseruaretis, eosdemque ipsorum artis praxim exercere, nec non bombasium de vestri medio extra Regnum nostrum educere et exportare, ac barchannos alienos et forenses, in Regnum nostrum qualitercumque importatos, in medio vestri vendicioni exponere permetteretis, ymo eosdem vos et conciuies vestri emerent, reponerent, et venderent indifferenter; quod pro non modica nostre voluntatis et mandatorum transgressione reputamus. Vnde rursus et iterum vestre fidelitati firmissime precipimus et mandamus, quatenus visis presentibus, et earum continencijs intellectis, amplius nulla dilacione interposita, omnes et quoslibet textores barchanni in vestri medio existentes ipsorum labores de cetero ibidem continuare et exercere, bombasiumque de vestri medio extra Regnum nostrum educere, ac barchannos alienos vel forenses in eadem nostra ciuitate Bu-

densi empcioni vel vendicioni exponi nullatenus permittatis, sed committatis eisdem, vt se cum vniuersis suis instrumentis iam dicti ipsorum artificij exercendi versus dictam nostram ciuitatem Cassouiensem transferant moraturos. Volumus insuper, vt quandocumque et quotiescumque per hominem Iudicis et Juratorum eiusdem nostre Ciuitatis, quem ipsi iuxta nostram commissionem ad id deputauerint, presencium serie fueritis requisiti, eidem vestris auxilijs et subsidijs firmiter assistatis, vt ipse predictas res prohibitas, scilicet barchannos forenses, qui in vestri medio reperirentur et venderentur, auferre valeat atque possit; credentes firmiter, quod si amplius transgressores predictorum nostrorum mandatorum reperti fueritis, quod absit, nostre Celsitudinis grauissimam indignacionem incurretis, in rebusque et bonis vestris dampna et incommoda intolerabilia percipietis; secus igitur non facturi; premissa si opus fuerit in vestri medio tempore debito publice proclamari faciatis; presentes post lecturam reddi iubemus presentanti. Datum Cassouie predictae in festo Exaltacionis Sancte Crucis anno Domini millesimo quadringentesimo decimo nono, Regnorum nostrorum anno Hungarie etc. tricesimo tercio, Romanorum vero nono.

(Eredetie a király kis pecsétje alatt, kétfejű sassa!.)

*IX. Zsigmond királynak ugyanarra vonatkozó más rendelete.
1419.*

Commissio propria domini Regis.

Sigismundus Dei gracia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. Rex fidelibus nostris dilectis Valentino Wynche de Zenthgyort!, et Onofrio camerario et factori nostro Budensi salutem et gratiam. Veridica relacione didicimus, quod licet nos pridem sana et matura deliberacione prehabitis, et notabilibus causis moti, decreuerimus statutumque fecerimus, et id in locis oportunis et debitis publice proclamari fecerimus, vt nullus omnino hominum, regnicola vel forensis, cuiuscunque status existat, amplius de Regnis et partibus extraneis et alienis

barchannum in Regnum nostrum inducere seu inportare, aut bombasium de Regno nostro educere seu exportare, sub pena detencionis persone, ac perdicionis et ablacionis rerum earundem audeat quomodolibet vel presumat: tamen nonnulli et quamplures, tam nostri regnicole quam forenses predicta nostra decreta et statuta nulla reputantes, penamque supradictam incurrere minime formidantes, bombasium extra Regnum nostrum educerent, et barchannos de alijs Regnis seu partibus publice et occulte in Regnum nostrum importarent, ac eosdem in nostris et aliorum ciuitatibus, opidis et villis iuxta ipsorum beneplacitum venderent incessanter, in nostre Celsitudinis mandatorum contemptum ac displicenciam satis grandem. Cum autem nos per totius Regni nostri ambitum duntaxat barchannos, qui iuxta predicta nostra decreta et statuta in ciuitate nostra Cassouiensi laborantur, et non alienos vendicioni exponi, omnesque alios barchannos extra dictam nostram ciuitatem vbicumque factos et vndecunque adductos penitus ab eorum venditoribus auferri velimus; disposuimus, commisimus, et plenam potestatem concessimus, presenciumque vigore cencedimus Judici Juratisque Ciuibus predictae Ciuitatis nostre Cassouiensis, vt ipsi eorum certos idoneos homines et familiares ad loca opportuna per totius Regni nostri ambitum pro custodia super premissis habenda dirigant et transmittant, qui omnes et quoslibet barchannos extra dictam ciuitatem Cassouiensem laboratos, vbicumque factos, et undecunque adductos auferre debeant, valeant atque possint. Volumus igitur et vestre fidelitati firmissime precipimus, Regio nostro sub edicto mandantes seriose, quatenus dum et quociescumque per familiares et homines predictae nostre ciuitatis Cassouiensis ad premissa deputandos, presencium scilicet ostensores requisiti fueritis, seu alter vestrum requisitus fuerit; extunc omni dilacione ceterisque obstaculis semotis, pretactis eorum familiaribus et hominibus vestris consilijs, auxilijs et subsidijs adeo assistatis, vt ipsi predictos barchannos alienos et forenses inductos, ac bombasium quod extra Regnum educeretur, auferre, et transgressores predictorum nostrorum statutorum pro nostra Maiestate detinere valeant atque possint. Annuimus eciam, ut de huius-

modi rebus prohibitis premissis modo auferendis tertia pars pro nobis, et due alie partes pro dicta nostra Ciuitate reseruentur. Aliud facere non ausuri: alioquin si aliquam negligenciam circa premissa committere presumpseritis, et supradicta nostra mandata effectui mancipare non curaueritis; dampna, que propter vestri negligenciam et tepiditatem dictis nostris ciuibus euenirent, eisdem de rebus et bonis vestris refundi volumus plenarie cum effectui; presentes post earum lecturam reddi iubemus presentanti. Datum Cassouie in vigilia Beati Mathei Apostoli et Ewangeliste anno Domini millesimo quadringentesimo decimo nono, Regnorum nostrorum anno Hungarie etc. tricesimo tercio, Romanorum vero nono.

(Eredetie a királynak kis pecsétje alatt.)

X. A szepesi káptalannak Zsigmond király IV. sz. a. rendeletét tartalmazó hiteles átirata 1419.

Nos Capitulum Ecclesie Beati Martini de Scepus memorie commendantes tenore presencium significamus quibus expedit vniuersis: quod discretus et prouidus vir Nicolaus dictus Schoenmelezer ciuis et Juratus de Cassouia, ad nostram personaliter veniens presenciam nobis in sua ac Iudicis, Juratorum et vniuersorum ciuium de ipsa Cassouia persona exhibuit quasdam litteras Serenissimi Principis domini nostri Sigismundi Dei gracia Romanorum Regis Semper Augusti, ac Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. Regis sub ipsius maioris sigilli impressione patenter confectas tenoris infrascripti, petens nos humili precum cum instancia, vt cum easdem propter discrimina viarum viatoribus crebro emergencia secum de loco ad locum ferre formidarent, in transscripto litterarum nostrarum eisdem concedere dignaremur ad cautelam, vt ipso transscripto tanquam originali locis debitis et temporibus oportunis in iudicio et extra iudicium vti valerent et gaudere. Quarum tenor talis est:

Sigismundus stb. (következik Zsigmond királynak IV. sz. a. rendelete.)

Nos igitur iustis et legitimis petitionibus eiusdem nomine et in persona quibus supra factis fauorabiliter causaque

communis justicie inclinati, prefatas litteras eiusdem domini nostri Regis, omni prorsus vicio et suspicione carentes, sine dimissione et augmento presentibus litteris nostris inseri fecimus et conscribi, appensioneque sigilli nostri prefate Ciuitati de Cassouia duximus concedendas vberiore juris ipsius ad cautelam. Datum feria sexta proxima post festum Beati Mathei Apostoli et Euangeliste, anno Domini ut supra.

(A szépesi káptalannak függő, már elroncsolt pecsétje alatt.)

XI. Zsigmond király a parketkészítéstől Nagy-Szeben várost is eltiltja. 1420.

Commissio propria domini Regis.

Sigismundus Dei gracia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. Rex, fidelibus nostris Magistro Civium, Judici, Juratis, et vniuersis ciuibus Ciuitatis nostre Cibiniensis Parciumstrarum Transiluanarum salutem et graciā. Pridem alijs litteris nostris mediantibus nostre Celsitudinis intencionem et statuta super eo, quod barhaniste nullibi intra ambitum Regni nostri Hungarie, nisi in ciuitate nostra Cassouiensi residere et texturam barhanni laborare seu texere deberent, vobis sufficienter significasse recolimus; mandantes vestre fidelitati firmiter et districte, vt omnes barhanistas vestri in medio residentes, cum ipsorum instrumentis, versus dictam Cassouiam transmittere, et nullatenus eandem artem vestri in medio exercere permittere debeatis. Quod pro nullo reputantes, eosdem, sicuti accepimus, in vestri medio temerarie incessanter conseruatis, in nostrorum mandatorum et statutorum contemptum, displicenciamque nostram non modicam. Vnde ex superhabundanti vice iterata vestre fidelitati serius nostris Regijs sub preceptis committimus, quatenus adhuc deinceps in premissis predicta nostra mandata effectiue — — — barhanistas predictos nullatenus in vestri medio fouere, aut texturam barhanni exercere permittere presumatis modo aliqui, prout nostram grauissimam indignacionem

incurrere formidatis; presentes eciam post earum lecturam semper reddi iubemus presentanti. Datum in nostra ciuitate Coloniensi in Regno nostro Bohemie predicto, in vigilia festi Beati Laurencij martiris anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo, Regnorum nostrorum anno Hungarie etc. trigesimoquarto, Romanorum vero decimo.

(Eredetie a királynak kisebb pecsétje alatt egyfejű sassal.)

XII. Zsigmond király megengedi, hogy Bártfán nyolcz mester parketot készíthessen. 1424.

Relacio Petri filij Henrici de Berzeuiche.
Tauarnicorum Regalium Magistri.

Nos Sigismundus Dei gracia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. Rex memorie commendamus per presentes; quod nos tam (bonum nostrum atque) Regni nostri Hungarie, quam nostre Ciuitatis Barthfa, eiusque hospitem et incolarum vtilitatem et commodum promouere et ampliare cupientes; Iudici et juratis ciuibus prefate Ciuitatis Barthfa, vt ipsi octo magistros barchanum texere et preparare scientes inducere, et eos in prefatam ciuitatem Barthfa locare et seruare in eadem valeant, ad texendum et preparandum barchanum, ipsumque vendendum iuxta eorum voluntatem precio congruo, duximus annuendum, ymmo annuimus presencium per vigorem; dummodo consensus fidelium ciuium et hospitem Ciuitatis nostre Cassouiensis ad premissa accesserit et voluntas. Datum Bude in festo Beate Margarethe virginis et martiris, anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo quarto, Regnorum nostrorum Hungarie etc. tricesimo octauo, Romanorum quartodecimo, et Bohemie quarto.

(Eredetie a király kettős pecsétje alatt.)

XIII. Zsigmond királynak rendelete, Sáros megye hatóságához, hogy Kassa és Bártfa városokat a vászonfejérítés kizárólagos jogában védelmezze. 1425.

Sigismundus Dei gracia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. Rex fidelibus

nostris dilectis Magnifico et nobilibus viris Petro Herrii de Berzewicze Thawarnicorum nostrorum Magistro, nec non Comiti et Vice Comiti et Iudicibus Nobilium Comitatus de Sarus salutem et gratiam. Auditui nostro relacione fidedigna intonuit displicenter, quod quamuis nos Ciuitates nostras Barthfa et Cassa vocatas hac libertatum prerogatiua duxerimus per alias litteras nostras vigorosas superinde confectas decorandas, vt nullibi nisi in dictis Ciuitatibus nostris Barthffa et Cassa tella debeat dealbari: tamen eo non obstante plerique forent homines, qui huiusmodi libertati se opponere non formidantes, extra ipsas Ciuitates nostras in diuersis locis, ut puta opidis et villis et possessionibus, tam nostris quam aliorum quorundam nobilium, talismodi telas facerent dealbari in preiudicium prelibate libertatis non modicam et iacturam. Cum autem nos premisse libertati per neminem volumus derogari; igitur fidei vestre firmo nostro Regio damus sub edicto, aliter habere omnino nolentes; quatenus mox receptis presentibus, omnes et singulos alios cuiuscunque condicionis homines, quorumcunque jobagiones et subditi existant, preter predictarum Ciuitatum nostrarum Barthfa et Cassa, factaque prius superinde in locis debitis et opportunis pupplica proclamacione, per penas et grauamina opportuna districcius inhybeatis verbo nostro, ne quipiam alij, nisi prefati antedictarum Ciuitatum nostrarum inhabitatores quascunque thelas audeant quouis modo dealbare seu facere dealbari; rebeles quoque et contumaces, et talismodi mandatorum nostrorum transgressores ad huiusmodi nostra mandata per dampna eorum et grauamina arcius compellendo et compescendo; auctoritate nostre Maiestatis cuilibet vestrum in hac parte attributa. Secus facere non ausuri gracie nostre sub obtentu. Presentes eciam post lecturam semper et vbique reddi iubemus presentanti. Datum in Thatha feria sexta proxima ante dominicam Ramispalmarum anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo quinto; Regnorum nostrorum anno Hungarie etc. tricesimo octauo, Romanorum quinto decimo et Bohemie quinto.

(Sárosmegye hatóságának 1425-ki határozatából XIV. szám a.)

XIV. Sárosmegye hatósága Zsigmond királynak XIII. sz. a. rendeletét foganatosítja. 1425.

Nos Magister Michael filius Petri filii Pocz de Sygra Vice Comes Magnifici viri Johannis de Rosgon Supremi Thezaurarij Regie Maiestatis, ac quatuor Judices Nobilium Comitatus de Sarus memorie commendantes tenore presencium significamus quibus expedit vniuersis, quod cum nos litteras Serenissimi Principis domini nostri Sigismundi Dei gracia Romanorum Regis Semper Augusti, ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. Regis omni cum reuerencia, prout tenemur, recepimus in hec verba:

Sigismundus stb. (következik Zsigmond királynak XIII. sz. a. rendelete.)

Nos igitur mandatis eiusdem domini nostri Regis humiliter, vt tenemur, obedire volentes, ad contenta earundem litterarum domini nostri Regis predictarum exercenda (így) Ladislaum Scias de Therne, Anthonium de Posfalwa, et Blasium de Puocz de Sede nostra Judiciaria transmissemus peragenda; qui demum exinde ad nos reuersi nobis concorditer retulerunt: primo predictus Ladislaus Scias feria quinta proxima post dominicam Quasimodogeniti in opido Sarus; secundo videlicet feria terciain Cybinio; tercio Anthonius predictus sabbatho in ciuitate Barthfa; quarto feria secunda Blasius antedictus in Kurima; quinto idem sabbatho scilicet in Villa Johannis; sexto et vltimo predictus Ladislaus Scias feria secunda in ciuitate Eperjes, semper diebus fori, terminis et festiuitatibus post sese sequentibus, palam et manifeste proclamari per homines ad id in predictis ciuitatibus et opidis deputatos et sufficientibus fecissent, et omnes et singuli cuiuscunque condicionis homines, jobagiones et subditi existant, preter predictarum Ciuitatum Regalium Barthfa et Cassa, per penas et grauamina opportuna districcius inhybuissent verbo Regio predicto, ne quipiam alij, nisi prefati antedictarum Ciuitatum Regalium inhabitatores, thelas audeant quouis modo dealbare seu facere dealbari; rebelles quoque et contumaces, et talis-modi mandatorum Regalium transgressores, ad obseruanda

huiusmodi Regalia mandata per dampna eorum et grauamina arcius compellere et compescere auctoritate Regie Maiestatis nobis in hac parte attributa; secus facere gracie Regie sub obtentu non debemus. Datum in Sarus feria secunda proxima ante festum Beate Elizabet Regine anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo quinto.

(Eredeti papíron, melynek hátán az öt, zöld viaszba nyomott, pecsétnek nyoma látható.)

XV. A sz. domokosrendiek magyarországi tartományfőnöke a kassai parketosokat rendjének egyházi kedvezményeiben részesíti. 1428.

Deuotis et in Christo sibi dilectis magistris barchanorum textoribus vniuersis, cum consortibus ac liberis eorundem, Frater Mathias de Kald Prior Prouincialis per Vngariam Ordinis Fratrum Predicatorum salutem in Domino. — — — — — hominum exponi pre oculis iugiter. — — — — — Spiritualis vestre deuotionis affectus, quem ad nostrum Ordinem habere dinoscimini, exigencia digna requirit, beneficia nostro collata Ordini, e copiosa clemencia nostri redemptoris vobis graciosius impertiri. Quapropter vobis omnium missarum, oracionum, predicacionum, ieiuniorum, abstinenciarum, vigiliarum, laborum, ceterorumque bonorum, que per fratres nostri Ordinis Dominus fieri dederit — — — per Vngariam vniuersam, participationem concedo tenore presencium specialem, in vita pariter et in morte; vt multiplici Diuinorum suffragiorum presidio seu fulcimento, et hic augmentum gracie, et in futuro mercedem vite eterne possitis feliciter possidere. In cuius concessionis robur et testimonium presentes sigillo mei Prouincialatus officij feci communiri. Datum Cassouie in festo (Beati) Thome Apostoli (anno Domini) millesimo quadringentesimo vigesimo octauo.

(P. H.)

(Az eredeti után.)

XVI. Zsigmond királynak Kassa város parketkészítési monopóliumát biztosító nyiltparancsa. 1429.

Commissio propria domini Regis
ad contenta aliarum litterarum suarum.

Sigismundus Dei gracia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. Rex fidelibus nostris vniuersis et singulis Prelatis, Baronibus, Comitibus, Castellanis, nobilibus eorumque cunctis officialibus, item Ciuitatibus, oppidis et villis liberis, ipsarumque Rectoribus, Iudicibus et villicis, ac alterius cuiusuis status et conditionis hominibus, presencium noticiam habituris salutem et gratiam. Intellexit Nostra Serenitas displicenter, quod licet nos alias matura deliberacione prehabita non sine rationabilibus causis decreuerimus, statuerimus, ac publice in locis oportunitis proclamari fecerimus: vt per tocius predicti Regni nostri Hungarie ambitum in nullo penitus loco, quam in ciuitate nostra Cassouiensi textores barchani residere, et dictum artificium exercere debeant vel presumant, nullusque omnino hominum, regnicola vel forensis, barchanum forensem in dictum Regnum nostrum importare aut vendicioni exponere audeat vel presumat modo aliquali: tamen nonnulli et perplures diuersi status homines premissam nostram intencionem et statuta qua nulla reputantes, omni sine formidine barchanum forensem inducerent occulte et manifeste, ac in ciuitatibus et locis quibus vellent, iuxta ipsorum beneplacitum vendicioni exponerent incessanter, in Nostre Celsitudinis mandatorum contemptum satis magnum. Et quia nos premissam nostram intencionem et statuta firmiter obseruari volumus: vestre igitur vniuersitati et cuiuslibet vestrum fidelitati firmissime precipimus et mandamus: quatenus deinceps et peramplius; dum, quando et quociescumque in vestris tenutis, possessionibus seu villis, aut vestri in medio, signanter autem in ciuitate Waradiensi barchanus forensis, et qui non in dicta nostra ciuitate Cassouiensi textus et laboratus esset, repertus fuerit, vosque presencium serie per homines antedictorum nostrorum ciuium Cassouiensium fueritis requisiti, extunc omni occasione

et dilacione postpositis, eisdem vestris auxilijs et subsidijs assistere debeatis; vt ipsi huiusmodi forensem barhannum ab huiusmodi importatoribus et venditoribus auferre valeant atque possint, vt premissa nostra statuta effectum forcius sorciantur. Aliud pro nostra gracia non facturi; presentes post lecturam reddi iubemus presentanti. Datum Cassouie predicta in festo Beati Mathie Apostoli anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo nono; Regnorum nostrorum anno Hungarie etc. quadregesimo secundo, Romanorum decimo nono, et Bohemie nono.

(Az eredeti után.)

XVII. Zsigmond királynak hasonló tartalmú rendelete. 1429.

Comissio propria domini Regis
ad contenta aliarum litterarum suarum.

Sigismundus Dei gracia Romanorum Rex Semper Augustus ac Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. Rex fidelibus nostris Iudicibus et Juratis Civibus Civitatum, oppidorum, villarum, possessionum, tam nostrarum Regalium, quam Ecclesiarum, Baronum, nobilium et aliorum quorumcunque intra ambitum Regni nostre Hungarie existencium, ad quos presentes peruenerint, salutem et gratiam. Sana et matura deliberacione superinde prehabita, pro Nostre Celsitudinis, ac Regni et regnicolarum nostrorum honoris, commoditatis et lucri augmento, signanter Ciuitatis nostrae Cassouiensis, quam rationabilibus ex causis animum nostrum Regium ad id mouentibus, ut eadem et incole eiusdem status, commoditatis et prosperitatis vberiora sustineant incrementa, singularibus gracijs et prerogatiuis insignire intendimus: statuimus, decreuimus et statutum fecimus, vt textura barchani seu fustani in Regno nostro nullibi, nisi duntaxat in predicta Ciuitate nostra Cassouiensi fieri debeat et exerceri, nullusque barchanista seu artifex eiusdem texture, eandem artem exercere volens, alibi quam in eadem nostra ciuitate Cassouiensi debeat residere. Et vt magistri ac artifices huiusmodi ipsorum artem commodosius exercere possint; statuimus, vt

nullus omnino hominum, regnicola seu forensis cuiuscunque status, de Regnis seu partibus alienis barchanum ad predictum Regnum nostrum Hungarie sub pena ablacionis earundem (?) audeat quomodolibet importare, nullusque omnino hominum bombasium de Regno nostro educere presumat sub pena supradicta. Ne igitur aliquis se predictam nostram sanctionem et statuta ignorasse allegando, de transgressu eiusdem se excusare possit: volumus, et vestre fidelitati Regio nostro sub edicto firmissime precipimus et mandamus, quatenus habita presencium noticia, quocienscunque requisiti fueritis et opportunum fuerit, in vestri medio supradicta nostra statuta et decreta, palam et manifeste promulgari faciatis. Aliud sub pena nostre indignacionis facere non ausuri; presentesque post earum lecturam reddi iubemus presentanti. Datum Cassouie predicta in festo Beati Mathei Apostoli anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo nono, Regnorum nostrorum anno Hungarie etc. quadragesimo secundo, Romanorum decimo nono, Bohemie nono.

(Az eredeti után.)

*XVIII. Zsigmond király Eperjes várost a vászon fejrítésétől
eltiltja. 1429.*

Relacio Ladislai de Chap
alias Vicecancellarij.

Sigismundus Dei gracia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. Rex fidelibus nostris Judici et vniuersis ciuibus nostre Ciuitatis Epperies vocate salutem et gratiam. In personis fidelium nostrorum vniuersorum barchanistarum in Ciuitate nostra Cassouiensi commorancium Nostre cum querela expositum extitit Maiestati, quod vos ad induccionem quorundam ciuium nostrorum de Barthfa dealbacionem telarum in wlgari Teutonico playch vocatam, in territorio ipsius ciuitatis nostre Epperies disponere et exerceri facere — — — et velletis; quod in preiudicium et dampnum ipsorum barchanistorum cederet multum grande; cum

tamen iidem barchaniste certas nostras haberent litteras super artificio dealbacionis huiusmodi telarum pro parte eorum emanatas; vt videlicet nullibi alias, nisi in territorio diete Ciuitatis nostre Cassouiensis, per ipsos barchanistas, et alios ad id deputatos huiusmodi dealbacio telarum fieri debeat et exerceri. Quapropter fidelitati vestre firmiter precipiendo mandamus, aliter habere nolentes: quatenus de talismodi telarum dealbacione et dealbacionis exercicio nihil penitus absque Nostre Maiestatis annuencia disponere presumatis, nec sitis ausi modo aliquali. Presentes perlectas reddi iubemus presentanti. Datum Posonij in festo Beati Galli confessoris anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo nono, Regnorum nostrorum Hungarie etc. quadragésimo tercio, Romanorum vigesimo, et Bohemie decimo.

(Az eredeti után.)

XIX. Zsigmond királynak rendelete az egri káptalanhoz, hogy a szövetek festéséhez alkalmas fát és faleveleket csak a kassai parketosoknak átengedhesse és adhassa el. 1430.

Commissio propria domini Regis.

Sigismundus Dei gracia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. Rex fidelibus nostris Reuerendo in Christo patri domino Petro Episcopo Ecclesie Agriensis, nec non honorabilibus dominis de Capitulo loci eiusdem, salutem et gratiam. Referentibus nobis fidelibus nostris certis ciuibus nostre Ciuitatis Cassouiensis nostra satis displicenter audiuit Serenitas, quod vestri officiales, populique et jobagiones, in possessione vestra Tarkany Inferiori vocata et alias constituti et residentes, quadam vt presumitur inuidia ducti, folia quarumdam arborum vestrarum, in territorio et pertinencijs eiusdem possessionis Tarkany seu aliarum vestrarum possessionum existentium, barhanistis nostris seu factoribus barhanni in ipsa ciuitate nostra Cassouiensi constitutis et commorantibus pro tinctura huiusmodi barhanni necessaria, non ipsis barhanistis nostris, sed alijs extraneis et forensibus hominibus precio vendere consueuissent, vos eciamp per eosdem vendi permitteretis; propter quod ipsi barcha-

niste in huiusmodi eorum opere et laboris exercicio magnum defectum paterentur; {cum tamen ijdem barchaniste Cassouienses ita pro competenti, et pro tanto precio, quo dictis forensibus venderentur seu vendi possent, pretacta folia arborum ab eisdem vestris hominibus et jobagionibus emerent et compararent. Verum quia vtilitati et profectui regnicolarum nostrorum pocius quam forensium est prouidendum, ideo vestram requirimus fidelitatem — — — — mandantes seriose; quatenus a modo in posterum talismodi folia arborum dictis barhanistis pro tinctura barhani necessaria, que, vt prefertur, in territorijs possessionum vestrarum predictarum haberi dinoscuntur, per vestros officiales, populosque et jobagiones vbicumque commorantes, vbi scilicet eadem folia seu arbores habentur et inueniuntur, — — bito precio et competenti, prelibatis barhanistis seu eorum hominibus, et non quibuscumque forensibus dari, vendi — — — — — omnibus — — — — — atque permittatis; secus 'gracie nostre sub obtentu facere non ausuri; presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum — — na nostra ciuitate Imperiali in festo Beate Martini Episcopi et confessoris anno Domini millesimo quadringentesimo trigesimo, Regnorum nostrorum anno Hungarie etc. quadragesimo quarto, Romanorum vigesimo et Bohemie vndecimo.

(Eredetie a királynak kisebb pecsétje alatt egyfejű sassal.)

XX. Kassa város tanácsának határozata a helybeli parketosok érdekében. 1481.

Wir Hanns Thockler zu der zeit Richter, Hanns Rwsdorffer, Pawel Dorholez, Hanns von Sabranecz, Jakob Gwman, Michael Swartz, George Ferber, Hanns Blander, Cristan Bündischer, Gregor Sneider, Endres Grotker, Erasmus Kreidler vnd Cristoff Krügler Ratmannen der Stat Cascha, bekenen vnd tun kunt vor allermeniglichen mit disem offen brieffe: das vor vns kommen sein die erbern Czechmeister der Parchenter vnd Zwilicher alhie wonhaftig, vnd haben furbracht ir anligend gros notikeit vnd vorderbnus, so si hetten von

überführung frembder arbeit, vnd auch von den hiesigen leynwebern, di In dan yn ir hantwerch gegriffen hetten; vns darauf gebeten vnd mit vleis angelangt, In deshalb behöflich vnd rathlich zu sein, damit sie bej vns übel vnd gut leidende, durch etlich vorthail vnd freithum, auf ein news von vns vorlichen vnd gegeben, ires hantwerchs bass genysen mochten. Also haben wir solich ir abnehmen vnd vorderbunus angesehen, vnd auf ire demutige bit, zu merung des hantwerchs, vnd besser aufhaltung der czech, dise hernach folgende stuck und vorthail aus raifum rate vnd eintrectiger beflissung mitgegeben. Czum ersten, wen ein eynwoner ader gast tischtuch, zwilich ader drilich herbrenget zuverkaufen, sol er nicht anders hingeben vnd verkaufen, dan als hie berürt ist, dem gaste vnder sechs guldin nicht, vnd dem eynwoner vnder drej guldin, also dach wenn der eynwoner soliche arbeit auf den kauf hie kauft; aber Im yn sein haws mag er nehmen wie wenig ader vil er wil. Item kein leynweber hie bej der Stat sol awsswendig irer Czech drilich machen, und auch kein krichisches ader wetgarn seiner arbeit eintragen, bej vorlust derselben arbeit, zweytheil dem Gerichte, vnd das dritte der Czechen; aussgenommen hanttücher, die mag der leinweber mit wetgarn wirken. Also sollen sich auch halten mit irer arbeit die leinweberin. Item der gast sol hie kein garn vnder zehen guldin aufkaufen. Item nymant sol vngerecht garn her zu markte bringen, nemlich das hie im lande gefelt; wer dawider tut, der sol sein garns vorfallen sein, wie egemelt ist. Item wer In yn ir hantwerch greift, vnd nicht ist mit In yn der Czechen, der sol die arbeit vorlorn haben, darzu yn des Rates stroffung komm. Des zu warer wrkund vnd mehrer sicherheit haben wir der Stat grosses Insigel vnden an disen brief lassen drucken. Geben am Freitag vor dem Sontag Oculi in der Vasten, nach Christs geburd vierezenhunderd vnd darnoch in dem eynvndachtzigistenn Jare.

(L. S.)

(Az eredeti után.)

XXI. *A kassai parketos-czéh statutumai 1461.*

Item es ist zu merken, so sichs begibt vnd erfolget, das Steten vnd gemeinden in auffhaltung vnd zunehmung der gutter an der narung vnd handelung Irer Inwoner gelegen ist vnd besteet: ist notturfft vnd pillich, das auch den, die da mitleyden sullen, als einer yetzlichen Czechen befunden, nach bequemickeit, ane ander leute beswerung, etwas firjung vnd begnadung durch Ire oberisten mitgeben vnd verlichen werden: auf das, das si desto leichter di bürde in gemainer mitleydung gleich neben andern getragen mugen. Deshalben seint di erbarn Maister der Parchanter Czeche bey diser Stat, nach Irer stendigen bithe vnd anlagung durch di ersame herrun des Rates eintrechtiglich, mit wolbedachten müte, rate vnd handelung di hernach geschriben stücke vnd Artikel mitgeben, vnd verlichen in disen Worthen:

Zum Ersten, wer in Ire Czeche wil treten vnd die gewinnen, der sul das Hantwerck kunnen. Auch sol er vor Purger Recht gewinnen, vnd sol Brief pringen seiner gepurt, wo er das handwerch gelernt hat, vnd ap er aussgedint habe; vnd wie er sich habe gehalten da er gawonnt hat. Vnd sol er in di Czeche geben acht phunt Wachs vnd zwene gulden; vnd der ain gulden sol gehören zu der mangel.

Item wil einer wirken ader machen achtschefftig ader sechsschefftig tischtucher, die sullen sein drithalben elen lang vnd breit; vnd wil er auf den Markt auch tischtucher machen, die solen sein zwu elen vnd ein virtel lang vnd breit. Wil er wirken auf dem dritten stule tischtucher, di sulen sein zwu elen lang vnd breit. Die grossten tischtucher sullen haben funfftzig genge mit sechtzehenn geschert; die andern darnoch als die markt tischtucher sullen haben viertzig genge mit sechtzehn geschert; vnd die kleine gescheibten tischtucher sullen haben sechs vnd dreyssig genge mit sechtzehn geschert. Wer das bricht vnter den maistern, der sol geben ain phunt Wachs, vnd ain Knapc ain halb phunt Wachs, als often man das tut.

Item ain jeder maister, er sey reich adér arm; sol nicht mer haben denn drey stule. Auff den ain stulle sol er

machen markt tischtücher; vnd auff den andern zweyn stullen mag er machen parchant ader zwillich; ader auff zweyn stullen herwider parchant, vnd auff dem dritten stulle was er vermag das dem hantwerch nutzlich vnd erlich sey; also das si hienach anderwo nit gestrofft wurden: vnd ouch auff dem drittem stulle mag er parchant vnd tischtücher machen.

Item wil einer zwillich wirken ader machen, so sol er auff dem ersten stulle fünf viertel preyt seyn, vnd auff dem andern einen elen preit. Item man sol auch parchant machen lang vnd preit als czu Wienn, vnd nach der zal der federn. Vnd ver das nichten tut, der sol aller werkgetzew verfallenn sein, vnd darczu den heren stroffung vnd busse leyden nach Iren erkenthnus. Item man sol ouch schuldig sein czu leyden die beschawung; vnd wer einen parchant vorkaufft, der da vnbeschawet ist vnd vngesigelt, wo man den begreift, der sol sein verloren, als zwey tail den herrn, vnd das drilte der zeche. Auch sol ein yeder Knappe in der mangel helffen seinen maister mangeln die arbeit, die er macht; vnd wil der Knappe im rade nit geen, so mitte er ein andern an seiner stat.

Item ap ein wittib das hantwerk wolde treiben, so sol sie gutte arbeit lassen machen, vnd sol halden rechtfertig gesinde. Vnd sie dennen neme ein man, der des hantwerchs nichten were; so sol sie das hantwerch fürbas nichten treiben; er künde es dennen selber. Auch sol kein maister halden ader setzenn ein weip ader ein mait, die Im auff dem stulle suld arbeiten: aussgenommen ein maisterin die das kunde, vnd sein hausfraw were. Sunder er sul halden Knappen ader gesellenn, die dem hantwerch genueglich seyn. Item auff alerley war, sie sey smal ader preit, lang ader kurcz: so sol kein maister nit met lon geben dennen, als die maister machen in der czeit. Vnd ap yedert einer das würde brechen, der sol geben vir phunt Wachs, vnd was man czu smal findt, so die maister vmbe genn mit dem mase, da sol man geben alles von ain ledigen vor zween phenning als offte das gefunden wirt.

Item ap ein geselle queme gewandert, vnd kunde fustwerch; den sol man lassen arbiten zwillich ader ander fust-

werch, ader parchant, was er kan. Ader wil er sitzen auff gefogletes, so sol man In ouch lassen arbeiten. Wil der maister muhe mit Im haben, das er In vnderwaise; ouch ap ein maister seine arbeit brechte, ader geb ainen andern haim czw arbeiten, es were welherley das were: so sol dieselbig arbeit czu dem maister feyern. Wer das vbertrit, diselb arbeit sol man nemen, zwey theil denn herrnn vnd das drite der Czeche.

Item ap ein maister wurde einen lerkneht auffnemen: so sol derselb lerkneht geben in die zeche vir phunt Wachs; vnd sol pringen seine eltern vnd frwnde, das man wisse, ap er from gebohren ist. Vnd sol drey yar dienen; vnd der maister sol nit mer halden, dennen ain lerkneht, bey der Czeche gehorsamb: es were dennen, das derselb lerkneht das hantwerch kunde vor, so mag er Im auffnemen auf ain mitjar. Vnd also ist Im pflichtig der maister ain lon zw geben, wie er mit Im gedingen mag. Auch sol kein maister seinen geselen Lichte geben ob der arbeit, bey czweyen phunden Wachs.

Item ein yeder maister sol seinen geselen Orlaup geben in einen vollen Werchgezew bey czweyen phunden Wachs. Desgleichen ein yeder gesele der sol ouch Orlaup nemen in einem vollen werchgezew bey derselben puse. Item so ein maister dem anderenn sein gesinde wurde entfremden, das es Orlaup neme, und liesse dem maister das werch steen; der das tut, der sol wandern, vnd sol aussen pleiben ain viertel Jar. Kumpt er dennen wider noch dem viertel Jar, so mag er arbeiten wem er wil.

Item alle arbeit, die mann macht auff den markt, da sol man ainerley garen intragen, enczwer eitel Krichisch, ader eitel wartgarn; wer das vbertrit, der sol verfallen seyn daselb gut, den herrnn czwei teil, vnd das drite der Czeche. Auch seyen etliche czwischen In, die da etliche arbeit machen, die dem zwilich enlich ist, domit erpar lewt werden betrogen, die es vor zwilich kawfen, wennen es nit zwilich ist, es wirt gewirket aus der leinwat gezewg, wennen der zwilich nimpt nach als vil gezewgs, das mugen sie weren bey innen vnd bey aussen des hantwerchs, vnd mugen das

nemen als vor, den herrnn czwey teil vnd der Czeche das drite. Auch seyn etliche, die da machen *vngerecht gut, das ist dem zwilich gleich, vnd ist schlechte leinwat; domit mag man nimant geweren, das sie das ouch nemen vnd weren solen mit der herrren czwgebung.

Item man sol ouch kain leinweber die zeche geben; es wer dennen, das er kund zwilich ader ander fusswerch machen, das in das hantwerch gehoret. Auch sol kein maister keinen geselen setzen ane der maister wissen vnd willen; vnd ap er einen wurde setzen ane der maister wissen vnd willen, vnd nit toglich were, so ist der maister verfallen ain phunt Wachs. Item ap indert ein maister zuge aus der Czeche an orlaup, vnd wurde arbeiten anderswo wider das hantwerch, da nit eine Czeche were; vnd ap er darnoch so wider queme, wurde begerende seyn der Czeche, der sal sie auff newes wider gewiren als ein anderr maister.

Item so eines maisters sun nem czw der ehe eines maisters tochter, der darf der Czeche auff ein neues nit gewinnen. Vnd wil eines maisters sun die Czeche gewinnen diweil die Eldern leben, so darf er nur halbe Czeche gewinnen. Desgleichen ouch eines maisters tochter. Sturben aber die Eldern, vnd die Czeche nit wurde durch sie gehalten one Orlaup nemen aus der Czeche: so sullen diselbe kinder, ap sie es begeren wurden, die gantze Czeche gewinnen.

Item wennen die maister Ir zeichen wurden vmbsenden, so sie czwsamen wolden geen, vnd einer das verschmeht in einen freuel, vnd nit queme ane sache, er wer maister ader knappe; der maister sol geben ain phunt Wachs, vnd der knap ain halb phunt. Auch kein maister noch geselen sullen mit Im kainerley gewer in die Samlung tragen, weder messer noch Degen etc. bey ainem phunt wachs. Item welicher maister ader knappe in der samelung der Czeche sein gelt frewelich wurffe auf den tisch; derselb maister hat verbusst ain phunt Wachs, vnd der knap ain halb phunt. Item so sie in Irer Samelung seyn, vnd einer sich mit freuel setzt wider die maister vnd Gemaine, es wer mit wurten ader mit werken, vnd lawbe nichtenn ader sust winkelkuste, vnd nit wolde czwhoren, was man Im sagte; ader nit schwige,

so man den Brief lesen wurde, der sol geben ain phunt Wachs.

Item wer da ainen aws den vier maistern ader eldi-
sten wurde stroffen in der Czeche, vnd hies In ligen in
frewel; der hette die anderen maister gar geschmeht: der
sol verfallen sein vier phunt Wachs als oft vnd er das also
in frewel tut.

Item Wer nichten queme czw der Selmesse in die Qua-
temper, es wer maister ader knappe, man ader weip, so man
das Puch zu dem Ewangelio legte: so sol yeczlichs von den
maistern verfallen sein ain halb phunt Wachs, und von den
knappen ain viertel. Auch wer nit queme zu der Vilgen einer
leiche, so man di erste lekeze wurde lesen, so man die
leiche bestatten sol, es wer man ader weip: so sol ain yecz-
lichs verfallen sein ain halb phunt wachs; vnd die jungsten
maister sullen die leiche tragen, als das auch in annderen
Czechen ein gewonheit ist, ouch bey ainem halben phunt
Wachs.

Item So man in die Hoe messe in der Pfarkirche alle
Jar jarlich am Sand Katherinetag singen wirt: so sol ain
yeczlichs dabey sein, man vnd waip, die in die Czeche ge-
horen; die maister mit waiben bey ainem halben phunt wachs,
vnd die knappen ouch mit Irem waipen, yeczliche bey ainem
viertel phunt Wachs.

Suliche obgeschriebenen Artikel die egemelten herrnn
des Rates den vorberuerten Maistern der Parchanterczechen
guttiglich mit gegeben, vnd mit raifum Rate sie dabey zu
behalden bestetigt haben; das dennen also czw Vrkund vnd
mer sicherheit nach vleissiger anlangung derselben maister
der Parchanterczeche in das statpuech ist geczeichnet wur-
den. Geschem am nagsten freytag vor Sand Veitstag des
heiligen Mertirers nach Crists gapurt vierczechen hundert
vnd in dem Ein vnd sechzigisten Jare.

(Kassa város régi jegyzőkönyvének kivonata.)
